

Ajatus karkasi tässä kirjoituksessa tästä kirjoituksesta

Janne Inkinen

2001

Sisältö

Laitetaan tälle kappaleelle oma väliotsikko, koska se ei aivan luontevasti nivelly edel-	
liseen kappaleeseen	4
Joko alkaisimme päästä asiaan?	4

Hihhuli-lehden linjasta poiketen puhun tässä nyt kehosta, en ruumiista. Kehon	
käsitteen voidaan nähdä sisältävän sekä henkisen että ruumiillisen ulottu-	
vuuden (ks. Leena Krohnin “Tribar”), jolloin se sopii hyvin tarkoitukseem-	
me purkaa henki/aine -dikotomia. Syy siihen, miksi Hihhulissa mielellään	
korostetaan juuri “ruumiillisuutta” (ks. Hihhulin esittäytyminen ja Anar-	
kistisen herätysseuran julistus) johtuu sen sisältämästä kristillisestä kon-	
notaatiosta. Leikkimällä ruumiinylösnousemussymboliikalla Hihhuli pyr-	
kii detournaamaan hurskaita vertauskuvia, ts. vapauttamaan ne kumouk-	
selliseen käyttöön.	7

Tämä on mahdoton tehtävä: kirjoittaa “villistä”, “ekstaasista”, siis kesyttämättömästä (sana-han tuokin vain on) opituin aakkosin, annetuin sanoin. Yhdysvaltalainen anarkoprimitivisti John Zerzan ainakin pitää jo kieltä ja symbolista ajattelua sinänsä ihmisten kontrolloinnin välineenä. Onko sellaista, mitä me kutsumme esim. “primitiiviksi”, todella olemassa, onko käsitteen takana yhtään mitään?

Käsitteet eivät ole heijastumia todellisuudesta, vaan tapa jäsentää ja hallita sitä. Oikeastaan ne luovat todellisuuden, oman todellisuutensa. Onko kieli siis autistista? Ei kai sentään: onhan se syntynyt sosiaalisesta kontekstista, kommunikaation välineeksi. Toisaalta John Zerzanin mukaan (tai häntä tulkitakseni) tarve kielen, taiteen ja uskonnon kaltaisten, sosiaalista koheesiota tuottavien järjestelmien luomiseksi on syntynyt silloin, kun alkuperäinen, holistinen ihmisten välinen yhteys on kadonnut – mikä on tietysti merkinnyt myös luontoyhteyden katoamista. Alkuperäinen? Holistinen? Kielen loukkuja, ihmisten alistamista tukevia käsitteitä nuokin, ainakin toisinaan. Tavasta, jolla Zerzan juhlii kaukaisten esi-isiemme ja -äitiemme fyysisiä kykyjä ja terveyttä (kuten toisaalta myös esim. !Kung San -kansan eli bushmannien, ks. “‘Hihhuli’ esittäytyy toimittajistonsa sanoin”), voi pahalla tahdolla löytää yhteyksiä natsien arjalaismyytteihin. Zerzanin lähtökohta on kuitenkin aivan toinen: hän haluaa löytää perustan täydelliselle anarkialle, hierarkiattomalle yhteisöllisyydelle. Zerzan syyttää postmodernisteja siitä, että nämä ovat kieltäneet ihmistä ikävöimästä alkuperäänsä yksinkertaisesti hylkäämällä koko “alkuperän” käsitteen. Tapa, jolla Zerzan etsii “perustaa” anarkialle, saakin varmasti monen postmodernin anarkistin nikottelemaan.

Entä se “primitiivin” käsite sitten? Marianne Torgovnick toteaa “Gone primitive” -teoksessaan, että “primitiivi” on ollut länsimaiselle ihmiselle säiliö, johon on voinut kaataa milloin kielteistä kannibaalikuvastoa, milloin ihannoivaa “jalon villin” mytologiaa. Aina kysymys on kuitenkin ollut “toiseudesta”. (Mainittakoon muuten, että Torgovnickillä on rohkeutta käyttää “primitiivi”-sanaa kaikesta huolimatta ilman lainausmerkkejä; kuten näkyy, itse olen huomattavasti häveliäämpi.)

Brittiläinen John Moore on kritisoinut monien anarkoprimitivistien tapaa vedota antropologiseen tutkimukseen, jota hän pitää imperialistisiin projekteihin syvästi sekoittuneena. Moore on itse yhdistellyt anarkoprimitivismiä ja poststrukturalismia kiinnostavalla tavalla. Hän kertoo John Filissille antamassaan haastattelussa (joka on julkaistu Filissin osoitteessa www.primitivism.com pitämällä nettisivuilla, joilta löytyy muutakin mielenkiintoista) kyllästyneensä omalta osaltaan tutkimaan hierarkioiden alkuperää. Esim. Zerzanin teoksilla on Mooren mukaan arvoa sikäli kuin ne auttavat ymmärtämään ja tunnistamaan alistamisen teknologioita, mutta olennaisempaa olisi löytää keinot nykyisestä tilanteesta ulospääsyyn. Moorea ei omien sanojensa mukaan kiinnosta “paluu primitiivisyyteen”; hänelle “primitiiviseksi tuleminen” on uusiutumisen ja elpymisen prosessi. Anarkoprimitivismin ei myöskään Mooren mukaan pidä tarjota valmiita malleja, vaikka esim. joistain keräilijä-metsästäjäyhteisöjen käytännöistä voidaan valikoidusti ottaa oppia. Kaikkien alistamisen muotojen kumoaminen on kuitenkin jotain aivan muuta kuin aiemmat “primitiivisyyden” muodot.

Laitetaan tälle kappaleelle oma väliotsikko, koska se ei aivan luontevasti nivelly edelliseen kappaleeseen

On selvää, että valta operoi kielen kautta, mutta toisaalta kukaan ei voi kontrolloida kieltä täydellisesti. Esimerkiksi George Orwellin romaanissaan ”Vuonna 1984” esittämä teoria ”newspeakistä”, joka on karsittu kaikista vivahteista täysin totalitaarisen järjestelmän mukaiseksi, on vieras kielenkäyttötilanteiden käytännöille, kuten Deborah Cameron (”Sukupuoli, kieli, valta”) on osoittanut: merkitykset syntyvät lukemattomissa eri konteksteissa, joita mikään järjestelmä ei pysty kokonaan dominoimaan, ja kielessä on aina murtumia, jotka mahdollistavat ”vääripuhumisen”, kumouksellisen kielenkäytön. Tämä edellyttää kuitenkin kielen ansojen tiedostamista, kykyä ottaa kieli haltuun, kuin myös (ja tämä ei ole enää Cameronin näkemys) kielen dominoivan aseman syrjäyttämistä ihmiskuvassamme. Tässä suhteessa Zerzan on tehnyt hyvää työtä, tarjotessaan meille eräänlaista ”esihistoriallista scifiä”, mahdollisuuden kurkistaa johonkin hyvin eri tavalla muodostuneeseen elämänmuotoon kuin omamme. Hän on tarjonnut meille ihmisen, joka edeltää symbolista ajattelua. Koska Zerzan käyttää (ilmeisen vastentahtoisesti) symbolista järjestelmää teoriansa esittämiseen, emme tietenkään pääse pelkästään hänen tekstiensä kautta yhtään lähemmäs ”primitiivistä” tajuntaa. Ne voivat kuitenkin laittaa ajatteluprosessin liikkeelle: mikä minussa on esikielellistä, luokittelematonta, ja miten kieli vieraannuttaa minua välittömistä kokemuksistani? On mahdollista kokea maailma ei-kielellisellä tasolla (teemme niin koko ajan, sillä vain pieni osa viestinnästämme on edelleenkin verbaalista tai muutenkaan symbolista). Itse en kuitenkaan halua heivata kieltä kokonaan yli laidan: olen mieltynyt enemmän Artaud’n ajatukseen siitä, että ihmisen pitäisi vapautua käyttämään kieltä uudenlaiseen ilmaisuun, jossa se on tasa-arvoinen muiden ilmaisutapojen kanssa. Kielen on tultava fyysisemmäksi, sen on sulauduttava yhteen affektieimme kanssa.

Joko alkaisimme päästä asiaan?

Koska kontekstit hallitsevat kielenkäyttöämme, on niiden analysointi tärkeää. Monet kielenkäytön kontekstit ovat dominoinnin leimaamia: koulussa, työpaikoilla, sosiaalitoimistossa, kotona vanhempien ”ohjatessa” lapsiaan tai aviopuolison toista puoliskoaa. Vaikka kielenkäyttö tapahtuisi ”tasavertaisten” henkilöiden välillä, sitä voi hallita jokin ”yliminä” (torjumme sen, mitä todella haluaisimme sanoa) tai valtasuhteiden uusintaminen ”kavereiden kesken” (esim. seksistiset ja rasistiset vitsit). Tarkempi esimerkki ensin mainitusta voisi olla homoeroottisen halun ilmaisemista estävät normit tai pelko puhua sivu suunsa työnantajastaan työkavereiden kesken, joista joku voi vaikka kieliä. Jälkimmäiseen on monilla työssäkäyvillä ehkä vähemmän estoja, sillä työkaveruuteen voi liittyä myös vaarallista solidaarisuutta, joka luo murtumia kilpailuyhteiskunnan koodeihin.

Joka tapauksessa: tärkeäksi nousee alistavien kontekstien purkaminen, mikä ilmenee hyvin konkreettisella tasolla. On luotava toveruuden ja solidaarisuuden hengessä sellaisia konteksteja, jotka mahdollistavat vapaan dialogin. Helpommin sanottu kuin tehty, totta kai. ”Väärinkäyttäytyminen” on tässä olennaista: keväällä -00 Nivalan yläasteen oppilaat nousivat koulujärjestystä vastaan heidän opettajiensa kiellettyä jokakeväisen, oppilaiden järjestämän juhlan. Mielenosoituspilaatteja heiluteltiin, oppitunteja boikotoitiin ja oppilaiden voi katsoa muodostaneen, Hakim Beyn jo fraasiksi muuttunutta ilmaisua lainatakseni, ”väliaikaisesti autonomisen

vyöhykkeen“. Juuri koulujärjestystä vastaan nousemista voidaan pitää merkittävänä, sillä esim. Ulla Kososen ”Koulumuistoja naiseksi kasvamisesta” -teoksen mukaan koulussa ihmiseen lopulta juurrutetaan häntä rajoittava aikakäsitys, joka vaatii häntä alistamaan omat tarpeensa kellon edustamalle ulkoiselle järjestykselle. Koulussa ihminen oppii torjuvan asenteen omaa kehoaan kohtaan, hyväksymään fyysisen tilansa jatkuvan rajoittamisen (pakolliset huumetestit veisivät tämän ”oppimisprosessin” vielä pidemmälle). Ihminen hahmottaa maailman tilan kautta, tilan, jossa on fyysisesti olemassa. Ajan kulumisen ilmenee koulussa perseen puutumisenä, siis fyysisenä kokemuksena, joka juurtuu lapsen kokemusmaailmaan.

Myös Zerzan (”Time and its discontents”) on kirjoittanut ajan dominoivaa vaikutusta vastaan. Hän korostaa ajan konstruktivistista luonnetta paljastaen jälleen itsestäänselvyyksinä pidettyjä myyttejä, joista on tullut hyvin keskeisiä vieraantuneelle olemisellemme. Zerzanin mukaan ”ajan vääjäämätön luonne tarjoaa äärimmäisen mallin alistamiselle”.

Ihmisen kehon vapauttaminen ajasta on yksi ekstaasin tärkeimpiä kriteerejä. Oikeastaan se on ekstaasi. Ihmisen ei pidä pyrkiä pois kehostaan eikä siitä fyysisestä tilasta, jossa hän on, vaan vapautua kokemaan se kokonaisvaltaisesti kaikilla aisteillaan. Feral Faun (”Quest for the Spiritual”) on yrittänyt sanoin kuvata noita (sic) kokemuksiaan: ”On mielenkiintoista panna merkille, että käyttökelpoisin löytämäni metafora kuvaamaan kokemuksiani on lysantrooppinen (ihmissusi-) metafora. Sivilisaatiosta on tullut niin suuresti osa määritelmäämme ihmisestä, että mieleemme näyttää näkevän sivilisoitumattoman sensuaalisuuden kokemukset epäinhimillisen sensuaalisuuden kokemuksina.” Hän tunsi aistikokemustensa vapautuneen ideologisista, sivilisoituneista kahleistaan. Aistikokemuksen vapautuminen on usein koettu juuri eläimellisenä, tai noituutena: Aino Kallaksen ”Sudenmorsian” on loistava kuvaus tästä. Sen päähenkilö vapautuu vallitsevan dualistisen kirkko-opin kahleista panteistiseen hurmioon, mutta joutuu lopulta aviomiehensä pettämäksi, sillä tämä ei olekaan valmis astumaan hänen kanssaan ”hyvän ja pahan tuolle puolen”, aistien todistukseen.

Kaunokirjallisuuden puolelta voisi mainita ekstaattisen prosessin mahdollisena, kanavia avaavana avittajana myös Eeva-Liisa Mannerin runon ”Lapsuuden hämärästä” (kokoelmasta ”Tämä matka”). Siinä, missä Zerzan kaivaa esiin esihistoriallisen ihmisen kokemusta, Manner ikävöi lapsen ”neliulotteiseen” maailmaan:

”Kaivata ja menettää jotakin sanomatonta,
oppia lukemaan ja erota yhä enemmän ja enemmän
vaistoista, ja tulla kodittomaksi,
se on yhtä kuin kadottaa todellisuus:
vapaat eläimet, jotka ymmärtävät
ilman sanojen raskasta välitystä,
lukevat sanomattomat tunteet, puhuvat silmillään,
joissa on metsien lämpö, sateinen hämäryys
tuuli ja heijastukset, pilvet kaiken yllä.”
(Ote runosta ”Lapsuuden hämärästä”)

Taide sinällään on kesytetty, tuotteistettu nyky-yhteiskunnassamme – vai onko se koskaan muuta ollutkaan? Joskus taiteella on ainakin pelätty olevan yhteiskuntarauhaa järkyttävää potentiaalia. Taide teoksina, valmiina ja päättyneinä prosesseina, on hylättävä. On katsottava, miten taide palvelee elämää, tässä tapauksessa nimenomaan ekstaattisen tietoisuuden muodostumista. Taide voi olla siinä osa prosessia, mutta ei päämäärä sinänsä. Henkilö, joka ekstaasin koettuun, tyytyy vain tekemään kokemuksestaan taideteoksen, ei ole edes ollut ekstaasissa. Ekstaasi

on muutos ihmisen normaalissa, normien mukaisessa kokemuksessa, ja siksi sitä ei voi vangita konventioihin, joita taide lopulta kuitenkin edustaa. Pikemminkin ekstaasi on tempautumista prosessiin, joka liukuu Vallan koodien ulkopuolelle.

On huomattava, ettei ekstaasissa ole tässä merkityksessään mitään mystistä: se on tietoinen prosessi, joka ei rajoitu nykyiseen tietoisuuteemme, vaan pyrkii "perimmäisiä" diskursseja, kuten Aika, Kieli, Mies/Nainen, purkamalla luotaamaan uusia alueita.

Hihhuli-lehden linjasta poiketen puhun tässä nyt kehosta, en ruumiista. Kehon käsitteen voidaan nähdä sisältävän sekä henkisen että ruumiillisen ulottuvuuden (ks. Leena Krohnin “Tribar”), jolloin se sopii hyvin tarkoitukseemme purkaa henki/aine -dikotomia. Syy siihen, miksi Hihhulissa mielellään korostetaan juuri “ruumiillisuutta” (ks. Hihhulin esittäytyminen ja Anarkistisen herätysseuran julistus) johtuu sen sisältämästä kristillisestä konnotaatiosta. Leikkimällä ruumiinylösnousemussymboliikalla Hihhuli pyrkii detournaamaan hurskaita vertauskuvia, ts. vapauttamaan ne kumoukselliseen käyttöön.

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

Janne Inkinen
Ajatus karkasi tässä kirjoituksessa tästä kirjoituksesta
2001

Hihhuli # 1 (Tampere 2001) , s. 5-10.

fi.theanarchistlibrary.org